

Floristické poznámky Karola Laubnera (18??–193?) z okolia Bratislavy

Karl Laubner's (18??–193?) floristic notes from surroundings of Bratislava

VLK VALENTA

Wolkrova 45, 851 01 Bratislava 5

Abstract: Hand-written notes by Karl Laubner, until 1937 a custodian of the Botanic Garden of the Verein für Heil- und Naturkunde in Bratislava, on the occurrence of vascular plants in the surroundings of Bratislava are published and commented.

Keywords: vascular plants, floristics, Western Slovakia.

Úvod

Bratislavský Lekársko-prírodovedný spolok (ďalej len Spolok) prekonal od svojho založenia v r. 1856 viaceré obdobia rozkvetu a úpadku a mnohé organizačné zmeny, ktoré sa prejavili v názve Spolku. Tieto boli aj dôsledkom politických zmien v bývalom Uhorsku. Po období stagnácie počas I. svetovej vojny sa Spolok začal znova prebúdať, čo sa prejavilo aj založením botanickej záhrady pri horárni Pekná cesta (Schienweg) v Homolských Karpatoch pri Bratislave v r. 1922 (Bokesová-Uherová 1958). Podľa údajov v poslednom (36.) zväzku Vestníka Spolku (Verhandlungen), ktorý vyšiel r. 1936, Anonymus 1936, správcom botanickej záhrady bol až do funkčného obdobia 1934–37 Karol Laubner, učiteľ na meštianskej škole v Bratislave – Dynamitke. Vlastnil kompletne prvé vydanie diela G. Hegiho *Illustrierte Flora von Mittel-Europa*, ktoré vychádzalo od roku 1908 do r. 1931. Z pozostalosti K. Laubnera som toto dielo získal v r. 1938.

K. Laubner Hegiho dielo často používal, o čom svedčila značne opotrebovaná pôvodná väzba väčšiny zväzkov, ako aj početné poznámky, vpísované obyčajnou ceruzou charakteristickým rukopisom v nemčine. Väčšina týchto poznámok stratila svoj význam. Historickú cenu si zachovali poznámky o výskyte značného počtu taxónov v okolí Bratislavy, najmä Dynamitky, kde K. Laubner aj býval v rodinnom dome na Račianskej ulici neďaleko Bieleho kríža. Podobných poznámok z iných regiónov (Vysoké Tatry, Alpy, Česká republika) je menej a sú málo konkrétne. Z Laubnerových poznámok jednoznačne nevyplýva, že vo všetkých prípadoch ide o jeho vlastné nálezy, najmä ak zapísal len lokalitu bez akéhokoľvek komentára.

Metodika

V nasledujúcom prehľade som poznámky, týkajúce sa bratislavského regiónu zoradil podľa lokalít a v ich rámci jednotlivé taxóny abecedne. Nomenklatúru som upravil podľa Zoznamu nižších a vyšších rastlín Slovenska (Marhold & Hindák 1998). Ak medzi časom došlo k výraznejším zmenám, na druhom mieste v zátvorke uvádzam názov, ktorý použil Hegi (1908–1931). Okrem nemeckého textu príslušnej Laubnerovej poznámky uvádzam jej aktualizovaný slovenský preklad, niekde aj vlastný komentár, uvedený iniciálami V. V.

Výsledky

Lokality a taxóny

Okolie Bratislavy (Umgebung von Pressburg): *Loranthus europaeus* – hojne (häufig). (V. V.: početnosť výskytu v druhej polovici 20. storočia silne vzrástla).

Dunajské luhy: *Astragalus asper* – Petržalka, Starý háj (Alte Au bei Pressburg). (V. V.: v súčasnosti prežíva pravdepodobne len jediná populácia v Chránenom areáli Hrabiny na malej ploche, obklopenej lesom a múrom, takže jej prežitie je ohrozené. Dve mikropopulácie – v starom Ovsišti pri výjazde z Prístavného mosta na Bosákovu ulicu a pri križovatke Starohájska ul./Furdekova ul. – zanikli na prelome tisícročí v dôsledku ročne viackrát opakovaného drastického kosenia.). *Leucojum aestivum* – luhy pri Bratislave (Auen bei Pressburg). (V. V.: väčšina biotopov v Petržalke a jej najbližšom okolí bola zničená, alebo silne narušená antropickými zásahmi. V súčasnosti prežívajú len veľmi malé populácie na Pečne a v lužnom lese Chráneného areálu Chorvátske rameno.)

Devínska Kobyla (Thebner/Thebener/Kogel, príp. am Kogel bei Theben): *Adonis vernalis*, *Adoxa moschatellina*, *Allium rotundum*, *Alyssum montanum*, *Aurinia saxatilis* (ut *Alyssum saxatile*), *Cotoneaster integerrimus* (sensu Baranec 1992 nesprávny údaj), *Dictamnus albus*, *Linum hirsutum*, *Lithospermum purpureocaeruleum*, *Onosma visianii* (V. V.: druh je na Devínskej Kobyle už veľmi dlho nezvestný, cf. Ptačovský 1959), *Orchis tridentata*, *Peucedanum arenarium*, *Rosa pimpinellifolia* (ut *R. spinosissima*), *Vinca herbacea*.

Pri Devíne (Um Theben bei Pressburg): *Echinops sphaerocephalus*.

Dunajské luhy pri Devíne (Donauauen bei Theben): *Conringia austriaca* (V. V.: mnohonásobne potvrdená jediná známa lokalita je strmý skalnatý svah v Prírodnej pamiatke Devínska lesostep medzi Devínom a devínskym kameňolomom. „Donauauen“ by sa azda dali vysvetliť tým, že *C. austriaca* zostupovala na skalnej suti až na úroveň dunajského ramena – pôvodná vozovka Devínskej cesty ležala v tejto časti podstatne nižšie ako dnešná. Okrem toho terajšie husté kroviny tam pred pol storočím neboli. Do roku 1919 patrili Devínu luhy aj na pravom brehu Dunaja ale tie mal Lauber sotva na mysli.)

Sandberg (Sandberg bei Theben-Neudorf): *Rhamnus saxatilis*.

Devínska Nová Ves (Theben-Neudorf): *Pulsatilla vernalis* (ut *Anemone vernalis*) (V. V.: evidentný omyl, zrejme išlo o *Pulsatilla grandis*.)

Podunajská nížina: Dynamitka – súčasný názov chemickej továrne v mestskej časti Bratislava 3 – Nové Mesto je Istrochem, predtým Závody J. Dimitrova (Dynamitfabrik): *Galatella cana* (ut *Aster canus*). (V. V.: nie je mi známe, že niekto výskyt pri Dynamitke potvrdil, na začiatku 20. storočia ho však považujem za možný), *Vicia striata* (ut *V. pannonica* var. *purpurascens*): na železničnom telese hojne (am Bahnkörper häufig).

Železničná stanica Bratislava – Východ, mláky pri stanici (Tümpel bei dem Rangierbahnhofe bei Pressburg): *Hottonia palustris*.

Vajnory (Weinern bei Pressburg): *Clematis integrifolia* (V. V.: z Vajnora udáva aj Feráková (1976)).

Luh pri Svätom Jure (Au bei St. Georgen): *Cephalaria transsylvanica* (V. V.: presnú lokalizáciu „Au“ sa mi nepodarilo zistiť. Laubner tým možno myslel Panónsky háj, v tesnej blízkosti ktorého som druh našiel v auguste 1945).

Svätojurský Šúr (Stumpf Schur bei St. Georgen – Pressburg a podobné formulácie): *Leucanthemella serotina* (ut *Chrysanthemum serotinum*), *Plantago altissima*, *Senecio paludosus*, *Tithymalus lucidus* (ut *Euphorbia lucida*) (V. V.: v Zozname Ferákovskej et al. (1996) druh chýba), *Urtica kioviensis* masovo (massenhaft), *Veronica praecox*.

Malé Karpaty: *Bupleurum affine* – Bratislava, nad židovským cintorinom; veľmi premenlivý (Oberhalb des jüd. Friedhofes bei Pressburg. Aber sehr veränderlich) (V. V.: v druhej polovici 20. storočia druh v okolí Bratislavy výrazne ustúpil; za posledných 20 rokov som ho nenašiel ani na miestach, kde bol v minulosti hojný). *Erechtites hieracifolius* – na kopcoch pri Bratislave veľmi hojne (im Gebirge bei Pressburg sehr häufig), *Homogyne discolor* (Jacq.) Cass. – v botanickej záhrade na Peknej ceste sa prejavila ako obtiažna burina (Im botanischen Garten am Schinweg bei Pressburg zeigte sich *H. discolor* als lästiges Unkraut) (V. V.: z formulácie nemeckého textu vyplýva, že tento východoalpský druh v botanickej záhrade pestovali.), *Ruscus hypoglossum* – v lesoch za horárňou Pekná cesta pri Bratislave, pri Svätom Jure. Používa sa na vence a preto bude čoskoro všade vyhubený. Tu prebieha severná hranica (In Wäldern hinter dem Forsthause Schienweg bei Pressburg. Bei St. Georgen. Wird zu Kränzen verwendet und daher überall bald ausgerottet. Hier Nordgenze.) (V. V.: kedy sa prestal používať na viazanie vencov, neviem; od polovice tridsiatych rokov 20. storočia sa však určite na hlavnom kvetinovom trhu na Kamennom námestí už nevyskytoval).

Pezinok (Bösing): *Montia arvensis* (V. V.: Laubner lokalitu „Bösing“ napísal pri druhu *Montia rivularis* Gmel.; Holuby z okolia Pezinka udával *M. fontana* L. – cf. Ptačovský (1959); najskôr išlo o *M. arvensis* – cf. Valachovič & Hájek (2000)).

Literatúra

- Anonymus. 1936. Lekársko-prírodovedecký spolok v Bratislave; Správa spolku. Vestník Lek.-Prírodoved. Spolku Bratislava 36 (N.S. 27, 1933-1936): 5.
- Baranec, T. 1992. *Cotoneaster Medicus*. In Bertová L. (ed.). Flóra Slovenska. IV/3. Veda Bratislava. p. 452–462.
- Bokesová-Uherová, M. 1958. Bratislavský Lekársko-prírodovedný spolok (1956-1945). Biol. Práce. 4 (3): 1–76.
- Feráková, V. 1976. Floristische Angaben von der Stadt Bratislava und ihrer Umgebung. Acta Fac. Rer. Nat. Univ. Comen., Format. Protect. Nat. 1: 71–82.
- Feráková, V., Maglocký, Š. & Ondrášek, I. 1996. Cievnaté rastliny (*Tracheobionta*). In Zemanová, A. (ed.). Červené zoznamy flóry a fauny Národnej prírodnej rezervácie Šúr. Litera pre APOP, Bratislava. p. 14–16.
- Hegi, G. 1908–1931. Illustrierte Flora von Mittel-Europa, vol. I–VII. Wien, München.
- Marhold, K. & Hindák, F. (eds.). 1998. Zoznam nižších a vyšších rastlín Slovenska. Veda, Bratislava. 688 p.
- Ptačovský, K. 1959. Poznámky ke kveteně bratislavského okolí. Biol. Práce. 5 (2): 1–87.
- Valachovič, M. & Hájek, M. 2000. Poznámky k výskytu a cenológii dvoch druhov rodu *Montia* na Slovensku. Bull. Slov. Bot. Spoločn. 22: 165–169.

došlo 28. 1. 2008
prijaté 11. 6. 2009